

Violența domestică și efectele sale

Angela Beșliu, doctorand, lector universitar UASM
Adriana Popovici, doctorand, lector universitar UASM

Sociologul Herbert Blumer menționa că ”o problemă socială nu există pentru societate decât în condițiile în care este recunoscută de către aceasta...condițiile sociale pot fi ignorate la un moment dat, fără a exista schimbarea în structură, dar, într-o anumită perioadă, ceea ce a fost ignorant poate genera mari și grave motive de îngrijorare”. Afirmatia sociologului este relevant pentru analizarea unei problematici precum cea a violenței dintre parteneri care, din cauza abordării într-o manieră conservatoare și tradiționalistă, a atras atenția asupra gravelor consecințe pe care le generează abia la începutul anilor 1970. În prezent, schimbările care există în raport cu acest aspect se datorează, cu siguranță, psihosociologilor și asistenților sociali care au reușit să demonstreze faptul că problemele vieții private reprezintă problem sociale, care nu pot fi prevenite și soluționate decât cu și prin societate.

Violența, sub diferitele sale forme, a însoțit omenirea de-a lungul timpului. Dacă violența este un fenomen social cu manifestări agresive, agresivitatea este un fenomen biologic (etologic) cu manifestări sociale. Violența, ca și agresivitatea reprezintă un comportament deliberat, intenționat, întreprins cu intenția de a aduce prejudicii unui alt individ.

Din perspectiva psihologiei sociale, (N. Mitrofan,1996) consideră “agresivitatea ca fiind orice formă de conducta orientată cu intenție către obiecte, persoane, sine, ă vederea producerii unor prejudicii, a unor rănirii, distrugerii și daune”.

Preluand o idee a lui S. Freud, W. Scott si J. Dollard (1939) au formulat teoria reactivității ce susține ca agresivitatea (Popescu C. 1994) este un rezultat al frustrării sau împiedicării (prin barieră) a unei tendințe vitale în a-și atinge telul. Deci, agresivitatea ar fi cauzată de contrarierea unor tendințe instinctuale, dar aceasta ne duce la ideea că totuși agresivitatea, în forma ei primară, are o legatură, fie și indirect cu baza instinctivă. F. Fromm susține că, la om există o agresivitate specifică exprimată prin tendințe distructive. N. Miller (1941) dovedeste ca nu în totdeauna frustrația produce agresivitate.

R. White (1930) (Brnzei P.1974) arată că grupurile conduse autoritar, când sunt lăsate libere devin agresive și uneori tind să-și descarce

agresivitatea unii față de alții sau față de lucruri. Unii autori (mai ales cei preocupați de problemele bazelor fiziologice ale reacțiilor), au considerat că agresivitatea este o reacție înnăscută, ca formă de adaptare, dar problema aceasta a rămas controversată, dat fiind faptul că, chiar la animalele carnivore, agresivitatea este de necesitate și nu de fond.

După N. Mailloux, (Rădulescu S, 1994) agresivitatea mai temperată este constructivă. În astfel de cazuri, ea conferă "ardoare" conduitei și dacă este angajată în activități constructive, contribuie la implicarea mai intensă în procesul social.

Agresivitatea a fost studiată și de psihanalisti (D. Lagache, J. Lacan). Ei au considerat că masochismul sau autopedeșirea sunt forme convertite de agresiune. Tendințele de autodistrugere și instinctul accentuat al morții, de asemenea. După freudiști, agresivitatea latentă trece prin diferite stadii, expresivitatea ei fiind mai concentrată în stadiul oglinzii (pubertate), când se formează funcțiile multiple ale imaginii de sine și ale eului.

Din punct de vedere clinic o definiție larg acceptată a violenței domestice este aceea formulată de Stark și Flitcraft: "Violența domestică este o amenințare sau provocare, petrecută în prezent sau în trecut, a unei răniri fizice în cadrul relației dintre partenerii sociali, indiferent de statutul lor legal sau de domiciliu. Atacul fizic sau sexual poate fi însoțit de intimidări sau abuzuri verbale; distrugerea bunurilor care aparțin victimei; izolarea de prieteni, familie sau alte potențiale surse de sprijin; amenințări făcute la adresa altor persoane semnificative pentru victimă, inclusiv a copiilor; furturi; controlul asupra banilor, lucrurilor personale ale victimei, alimentelor, deplasărilor, telefonului și a altor surse de îngrijire și protecție".

Se numește "violența în familie" orice act vătămător, fizic sau emoțional care are loc între membrii unei familii. Abuzul în interiorul unei familii poate lua multe forme: abuzul verbal, refuzul accesului la resurse financiare, izolarea de prieteni și familie, amenințări și atacuri care în unele cazuri pot duce la moartea unuia dintre parteneri. Deși până de curând s-a presupus că femeia este cel mai adesea victima violenței în familie, în urma unor cercetări s-a descoperit că de fapt numărul bărbaților agresați este destul de mare. Experții care cercetează această problemă sunt de acord că violența este un fenomen larg răspândit, mult

mai răspândit decât arată sondajele, pentru simplu fapt ca unele fapte nu sunt raportate poliției sau spitalelor.

Familia care constituie un teren de manifestare a violenței domestice devine mai puțin transparentă și deschisă mediului social imediat: familia lărgită, vecinii, prietenii, colegii. Este evidentă izolarea socială a acestor familii. Ele capătă o stigmă în ochii celorlalți și în același timp un sentiment de stigmă și culpă care le face să se izoleze.

Spre deosebire de violență, agresivitatea este, în general orice atac asupra unei persoane, care este neprovocat de aceasta. Robert Baron (1977) definea agresivitatea ca „un comportament deliberat, întreprins cu intenția de a dăuna sau aduce prejudicii unui alt individ care nu dorește să fie tratat în acest mod”. Aceasta definiție implică patru factori: comportamentul, intenția, autorul și victima.

În “Dicționarul de psihologie”, apărut sub coordonarea prof. univ. dr. Ursula Schiopu, termenul de “agresivitate” își are originea în englezul “aggressivity”; fr. “agresivite”; germ. “aggrasivitat”; se poate defini ca, comportamentele încărcate de reacții brutale, distructive și de atacare; se mai poate defini ca atitudine bătăioasă, mai general spus însușire de a trăi și a asigura trebuințele vitale principale (alimentare și sexuale mai ales) prin forță.

În “Dicționarul de psihologie” Paul Popescu Neveanu definește agresivitatea ca fiind un comportament distructiv și violent orientat spre persoane, obiecte sau spre sine; implică negare activă și produce daune sau chiar transformări; există și o agresivitate calmă, nonviolentă, dar întotdeauna agresivitatea semnifică atac, ofensivă, ostilitate, punere în primejdie sau chiar distrugere a obiectului ei.

O situație de agresiune, consideră specialiștii în psihologie, este determinată de două variabile principale:

a) intensitatea senzațiilor de furie ale unei persoane, determinată de o anumită frustrare;

b) tendința de a exprima, în mod deschis, aceste senzații, în funcție de ceea ce a învățat persoana din perspectiva despre rolul agresivității și în raport de natura situației concrete în care s-a produs agresivitatea (Sears D. și colaboratorii, 1985).

Abuzul este asociat deseori cu actele violente și agresive și desemnează folosirea excesivă, fără măsură a unor prerogative, astfel încât actul respectiv devine o faptă ilegală. De ex. dacă se consideră că

printre prerogativele părintelui se numără și dreptul de a-l pedepsi fizic, abuzul este echivalent cu depășirea acestor prerogative, astfel încât sunt provocate daune copilului. Aceste trei noțiuni, violența, agresivitatea și abuzul acoperă dimensiunile violenței exercitate în familie, și ca urmare pentru explicarea acestor dimensiuni se vor utiliza toate aceste noțiuni. Asta cu atât mai mult cu cât, deseori nu se face o distincție clară între cele trei noțiuni. În limba engleză, însăși noțiunea de abuz are mai multe semnificații printre care aceea de agresiune, violență, molestare sau maltratare (Ghe. Scripcaru, 2002, p.301).

Deși violența familială s-a manifestat de multă vreme, ea a început să fie conștientizată ca problemă socială în ultimele decenii. Astfel, pe plan mondial, abuzul asupra femeii și a copilului a devenit obiect de dezbateri publice prin anii 1960-1970, iar abuzul asupra bătrânilor prin anii 1980-1990.

Violența domestică reprezintă una dintre cele mai grave probleme sociale cu care se confruntă societățile contemporane, inclusiv Republica Moldova. Violența în familie constituie „orice formă de agresiune, abuz sau intimidare, dirijată împotriva unui membru al familiei, unei rude de sânge sau contra altor persoane din mediul familial”. (S.M. Rădulescu, 2001, p.20). Ea include, deci, toate formele de agresiune care se exercită în cadrul familiei: maltratarea partenerei sau a partenerului de cuplu, abuzul asupra copiilor, părinților, bătrânilor sau a altor rude, incestul, violul marital etc. Pe lângă aceste forme de agresiune violența în familie mai presupune limitarea independenței partenerului, nerespectarea drepturilor, comportamente necontrolate, așteptări nerealiste de la ceilalți membri ai familiei, blamare reciprocă, tendințe de izolare etc.

Datorită amplitudinii acestui fenomen din ultimele decenii, Strauss M. A. consideră că familia s-a transformat dintr-un „leagăn de securitate” într-un „veritabil leagăn al violenței”.

Deși se află în centrul preocupărilor din domeniul științelor socio-umane, violența domestică este foarte dificil de studiat, deoarece numărul cazurilor de abuz în familie raportate nu coincide cu cel real. Prea puține persoane, victime ale abuzului în familie, doresc să vorbească despre ceea ce li se întâmplă. În același sens, psihologul C-tin Păunescu afirmă că „... familia este cel mai activ centru de agresivitate, poate și pentru faptul că, în familie, fiecare își poate dezveli adevărata față a personalității sale. Se pare că aici agresivitatea este extrem de puternică,

mai puternică decât în orice altă comunitate. Dar, spre deosebire de alte situații, violența intrafamilială constituie un secret de grup, foarte bine păzit și de cele mai multe ori, mistificat din cauza solidarității în păstrarea unei imagini sacrosante (sfinte, sacre, intangibile, inviolabile) a instituției familiale.”

Tocmai datorită intensității acestui fenomen, violența domestică este considerată de către Organizația Mondială Contra Torturii o formă de tortură ce are la bază câteva elemente principale, printre care (Tratat AS, p.682):

- tortura (și deci violența domestică sau agresivitatea) constă într-o durere și suferință acută, fizică sau mentală;
- există intenția de a provoca această suferință;
- suferința este provocată cu scopul de a obține informații sau dovezi, de a pedepsi, de a intimida, de a face presiuni asupra unei persoane;

Printre factorii sau cauzele care determină violență intrafamilială amintim: situația de viață a familiilor; situația materială precară și/sau incapacitatea de administrare a veniturilor; locuință inadecvată, munca istovitoare; substimularea și șomajul; vârsta părinților; statisticile indică frecvența abuzurilor în rândul părinților tineri, în particular a mamelor tinere; nivelul de educație al membrilor familiei; lipsa de comunicare între membrii familiei; traumele familiei, opinii diferite privind educația copilului; carențe afective (lipsa dragostei materne) și influența negativă a rudelor; perpetuarea modelului abuziv (preluat din familia de origine), trăirea de către abuzatorul însuși a unor experiențe de abuz în copilărie; influențele exercitate de către internet, televiziune sau presă în special asupra tinerilor, care au tendința de a reproduce în viață actele de violență de pe ecrane dependența de alcool sau droguri;

Toți acești factori favorizează violența domestică. Însă, dintre aceștia, principala variabilă pusă în relație cu violența domestică este totuși clasa socială. Mai multe studii au demonstrat că, părinții care provin din medii socio-economice defavorizate se regăsesc mai frecvent în populația părinților abuzatori. Situații de viață ca: locuință inadecvată, muncă istovitoare, șomaj, substimulare, insecuritate economică, crează un mediu social și o subcultură a sărăciei care condiționează violența. Substimularea, și în particular șomajul, pierderea locului de muncă constituie evenimente de viață stressante, care pot conduce părintele la exprimarea violentă a frustrărilor sale în acel moment. Șomajul prelungit

poate conduce părintele la pierderea stimei de sine și la o agresivitate cronică, ce îl predispun la pierderea controlului asupra comportamentului în fața cerințelor și problemelor copilului.

Printre persoanele din familie cele mai frecvent agresate se numără copiii (minori sau adolescenți), femeile, bătrânii și nu în ultimul rând bărbații.

Profilul psihologic al persoanei care agresează cuprinde diverse trăsături de personalitate și experiențe personale care-l caracterizează cu risc așa-numit "patologic". În ciuda concepției populare, care nu poate accepta că un individ sănătos mintal poate abuza fizic, psihic sau sexual un copil, s-a estimat că doar 10% dintre abuzatori pot fi clasificați ca "bolnavi mintali" (Kempl, 1973).

Există câteva trăsături definitorii pentru personalitatea agresivă: istorie personală cu abuz în copilărie; abuzatorul a fost el însuși un copil abuzat; nivel scăzut de empatie; slabă stimă de sine, neîncredere în sine; schimbări în atitudine (instabilitate); instabilitate emoțională, temperament violent; impulsiv, nesociabil, capricios; imaturitate emoțională (copil în corp de adult); consumul de alcool sau droguri; abilități scăzute în viața intimă; rigiditate, compulsivitate, posesivitate.

Profilul psihologic al femeii abuzate apare în câteva trăsături: neîncredere în sine; neglijarea propriei persoane, din punct de vedere al igienei, al aspectului fizic, al nutriției; stres cronic și frică ce pot declanșa boli psihosomatice; consum de droguri și alcool; simptome nevrotice; descărcarea furiei pe copii, devenind violentă cu aceștia.

Profilul psihologic (portretul) al copiilor abuzați: probleme fizice și somatice: dezvoltare fizică mai lentă, boli inexplicabile, insomnii, coșmaruri, lipsa poftei de mâncare, tulburări somatice datorate stresului posttraumatic; probleme emoționale, psihologice: anxietate, depresii, nevroze, sentimente de culpabilitate, mânie, frica de abandon, frica de răniri și moarte, evitarea celorlalți și izolare, neîncredere în sine și în ceilalți etc.; probleme de comportament și probleme sociale: agresivitate sau pasivitate la agresiunile celorlalți, fuga de acasă, consum de alcool, droguri, minciună, prostituție, vagabondaj, comportament autodistructiv și chiar comportament suicidar; probleme școlare: lipsă de concentrare, lipsă de interes, scăderea performanțelor școlare, insucces școlar și chiar abandon școlar.

Funcția principală a familiei, creșterea copiilor, este distorsionată cu largi și dramatice consecințe în viitor. Perturbarea acestei funcții se petrece în general, ca o stare de boală cronică ce se acutizează în momentele evenimentelor de violență. Cercetările arată că trauma copiilor care cresc într-o atmosferă de violență, chiar dacă nu ei sunt victimele directe, este mai intensă și cu consecințe mai profunde și mai de durată decât în cazul copiilor care sunt victime directe ale abuzurilor și neglijării din partea părinților (Catheline, Marcelli, 1999).

Într-o familie bântuită de violență, copiii cresc într-o atmosferă în care nevoile lor de bază (nevoia de siguranță, de viață ordonată, de dragoste) sunt profund neglijate.

Funcțiile parentale nu mai pot fi împlinite. O mamă victimă a violenței soțului este mai puțin capabilă să asigure îngrijirile de bază necesare copilului (hrană, casă, igienă, haine, sănătate fizică) sau să-l protejeze pe acesta de răniri, accidente, pericole fizice sau sociale. Copleșită de rușine pentru ceea ce i se întâmplă, de sentimentul eșecului în cea mai importantă relație interpersonală, de teroare, de autoacuzării (Polman, 1994) femeia nu mai este capabilă de a juca nici unul din rolurile impuse de viața familiei. În atmosfera de violență, copilul devine cel mai adesea neglijat, expus tuturor relelor, de fapt rămâne într-o singurătate umplută doar de țipetele celor din jur. Această situație este probabil și explicația numărului mare de accidente domestice ale căror victime sunt copiii.

Copiii care cresc în familii violente dezvoltă comportamente și o condiție fizică ce-i face ușor de recunoscut. Ei prezintă: probleme fizice, boli inexplicabile, expuși la accidente în casă și în afara casei, dezvoltare fizică mai lentă; probleme emoționale și mentale: anxietate mărită, simțământ de culpabilitate, frica de abandon, izolare, mânie, frica de răniri și moarte; probleme psihologice: neîncredere în sine, depresie, comparare cu viața mai fericită a colegilor; probleme de comportament: agresivitate sau pasivitate la agresiunile celorlalți, probleme cu somnul, enurezie, bătaie, fuga de acasă, sarcini la vârste mici, relații pentru a scăpa de acasă, mutilare, consum de droguri și alcool, comportament defensiv cu minciuna; probleme școlare - neîncredere, eliminare, schimbări bruște în performanțele școlare, lipsa de concentrare, lipsa de maniere sociale; identificare cu eroi negativi. Un lucru mai puțin luat în considerare până acum este faptul că în rândul tinerilor a crescut fenomenul sinuciderii, a

tentativelor de suicid și că pe primul loc în rândul cauzelor se află climatul familial deteriorat și slaba comunicare în cadrul familiei.

Deși incidența fenomenului este în scădere, se manifestă o acutizare a lui, în sensul creșterii intensității violenței (acte de cruzime). Numărul mare de copii victimizați în familie dar și violențe crescute între concubini, care în prezent, potrivit legislației în vigoare, nu beneficiază de statutul de "familie".

Referințe bibliografice

1. Norbert Sillamy, Dicționar de psihologie, București, 1996
2. Ursula Șchiopu, Dicționar de psihologie, București, 1997
3. Banciu, D., Radulescu, S.M., Voicu, M., Introducere în sociologia devianței, București, ed. Stiintifica si Enciclopedica, 1985.
4. Chelcea, S., Ilut, P. (coord.), Enciclopedie de psihosociologie, București, ed. Economica, 2003.
5. Ilut, P., Valori atitudini si comportamente sociale – Teme actuale de psihosociologie, Iasi, ed. Polirom, 2004, p.107-122.
6. Liiceanu, A., Violenta umana: o neliniste a societatii contemporane,
7. Mitrofan, N., Agresivitatea, in Neculau, A.(coord.), Psihologie sociala, Iasi, ed. Polirom, 1996, p. 427-437.
8. Ferreol, G., Neculau, A. (coord.), Violenta – Aspecte psihosociale, Iasi, editura Polirom, 2003, p.47-57; p.119-137.
9. Vasile Miftode, *Tratat de asistenta sociala*, Ed. Fundatiei Axis, Iasi, 2003.
10. Vasile Miftode, *Tratat de metodologie sociologica*, Ed. Lumen, Iasi, 2003.
11. Vasile Miftode (coordinator), Maria si Stefan Cojocaru, *Populatii vulnerabile si fenomene de auto-marginalizare*, Ed. Lumen, Iasi, 2002.
12. Albert Ogien, *Sociologia deviantei*, Ed. Polirom, Iasi, 2002.

Esența și natura descentralizării politice

Maftei Vitalie, lector universitar, UTM

Dezvoltarea democrației și descentralizarea sectorului de stat la momentul dat constituie o temă de interes major și o realitate pentru un șir de state care au luat cursul de trecere de la regim nedemocratic la cel democratic. Această trecere presupune o revedere a funcționalității întregului sistem în complexitatea sa. La moment nu putem evidenția un model standart al descentralizării. Așa dar, procedura de realizare a acesteia diferă în dependență de scop, misiune, sarcină, structura